

BOSQUE DE RIBEIRA, PONTE TRADICIONAL E MUÍÑOS

PONTES QUE UNEN HISTORIA E NATUREZA

Un tesouro natural xunto á auga, un legado vivo para o futuro.

Consulta rápida

Bosque de ribeira · Especies do bosque de ribeira · Ponte tradicional Pontón Vello · Antigos muíños de pedra

PATRIMONIO NATURAL XUNTO Á AUGA

Que é un bosque de ribeira ou bosque galería?

Definición

É un ecosistema que se desenvolve ao longo de ríos, regatos e zonas húmidas, xa sexan permanentes ou estacionais. Está formado por árbores, arbustos e plantas adaptados a vivir en solos húmidos e á dinámica cambiante da auga.

Características principais do bosque de ribeira

- Vexetación típica: amieiros (*Alnus glutinosa*), salgueiros (*Salix* sp.), freixos (*Fraxinus angustifolia*), bidueiros (*Betula pubescens* ssp. *celtiberica*) e chopos (*Populus* sp.), xunto cunha rica variedade de arbustos e plantas acuáticas.
- Solo húmido e fértil: grazas ás enchentes e á achega constante de auga, o solo é rico en nutrientes.
- Zona de transición: actúa como ponte entre o ecosistema acuático e o terrestre, facilitando a vida de moitas especies.
- Clima: crea un microclima máis fresco e húmido ca a contorna próxima.
- Dinámica natural: adáptase ás enchentes e ás secas do río, rexenerándose de forma natural.

Importancia ecolóxica

- Biodiversidade: alberga unha gran variedade de especies animais e vexetais, moitas dependentes deste hábitat.
- Corredor ecolóxico: facilita o desprazamento e a conexión entre ecosistemas, permitindo a migración e reprodución de especies.
- Protección do solo: as raíces estabilizan as ribeiras e preveñen erosións e desprendementos.
- Filtración natural: actúa como filtro de contaminantes, mellorando a calidade da auga ao absorber nutrientes e sedimentos.
- Regulación hídrica: axuda a regular o caudal do río, amortecendo enchentes e evitando inundacións severas.
- Regulación climática: mantén a humidade local e axuda a moderar as temperaturas.

Beneficios para o ser humano

- Recursos naturais: madeira, froitos, plantas medicinais e materiais para artesanía.
- Protección fronte a desastres: os bosques fluviais reducen a erosión e as inundacións, protexendo infraestruturas e cultivos.
- Calidade da auga: ao filtrar contaminantes, melloran a auga que utilizamos para consumo e rega.
- Benestar e lecer: espazos naturais para sendeirismo, observación de aves, anfibios e insectos, e contacto coa natureza.
- Cultura e historia: estes bosques foron testemuñas e parte da historia local, influíndo en tradicións e modos de vida.

Ameazas e conservación

- Deforestación e urbanización que reducen a súa extensión.
- Contaminación da auga por residuos agrícolas e industriais.
- Alteración do réxime natural dos ríos por presas, desvíos e canalizacións.
- Especies invasoras que desprazan a flora e fauna autóctonas.

Goza e coida do bosque de ribeira!

É un tesouro natural que sostén a vida e equilibra a nosa contorna.

BIODIVERSIDADE

Información adicional dalgunhas especies do bosque de ribeira

AMIEIRO / ALISO, *Alnus glutinosa*

Categoría de ameaza a nivel nacional e internacional: Preocupación Menor (LC).

É unha árbore caducifolia de 15 a 25 metros de altura, típica de zonas húmidas e ribeiras en Europa e Asia. Ten follas ovaladas, flores en amentos e pequenos conos como froitos. Medra rápido e mellora solos pobres grazas á súa capacidade para fixar nitróxeno mediante bacterias simbióticas. Utilízase principalmente para controlar a erosión nas ribeiras, mellorar a fertilidade do solo e en carpintería pola súa madeira resistente á auga. Tamén é valioso en paisaxismo, reforestación e apicultura, xa que achega alimento á fauna e pole para as abellas. Na medicina tradicional empregouse polas súas propiedades astrinxentes, antiinflamatorias e antitérmicas.

FREIXO DE FOLLA ESTREITA / FREIXO, *Fraxinus angustifolia*

Categoría de ameaza a nivel nacional: Preocupación Menor (LC) e a nivel internacional: Non Avaliado (NE).

É unha árbore caducifolia de 15 a 25 metros, común en ribeiras, bosques galería e zonas húmidas da Europa meridional e occidental. O seu tronco é recto e robusto; a cortiza é lisa e grisácea en exemplares novos e faise máis rugosa coa idade. Ten follas compostas e pinnadas, con 7 a 15 folíolos estreitos e alongados.

Axuda a estabilizar solos e protexer concas hidrográficas, e favorece a biodiversidade local ao proporcionar refuxio e alimento a numerosas especies. A súa madeira é apreciada pola resistencia e flexibilidade. Na medicina tradicional empregáronse a cortiza e as follas para tratar inflamacións, retención de líquidos, problemas articulares e dixestivos.

Especies do bosque de ribeira

SILVA / MORA SILVESTRE, *Rubus fruticosus*

Categoría de ameaza a nivel nacional e internacional: Preocupación Menor (LC).

É un arbusto perenne espiñento de 1 a 3 metros, común en bosques e matogueiras de Europa e Asia occidental. As súas follas son compostas e as flores brancas ou rosadas dan lugar a amoras negras, comestibles e ricas en antioxidantes. Utilízase polos seus froitos en alimentación fresca ou procesada e, na medicina tradicional, para aliviar problemas dixestivos e inflamacións. Ademais, axuda a controlar a erosión do solo e proporciona refuxio e alimento á fauna silvestre.

MERLO RIEIRO / MIRLO ACUÁTICO, *Cinclus cinclus*

Categoría de ameaza a nivel nacional e internacional: Preocupación Menor (LC).

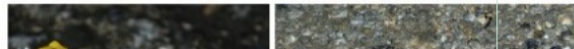
É unha ave de 18-20 cm que habita ribeiras de ríos con augas limpas e correntes rápidas en Europa e Asia. Ten patas fortes e unha plumaxe moi densa e escura, co peito branco. É un excelente nadador que se mergulla para cazar insectos e larvas acuáticas. É un bioindicador da calidade da auga e axuda a controlar poboacións de invertebrados, mantendo o equilibrio ecolóxico. A súa conservación é fundamental para protexer os ecosistemas fluviais e a biodiversidade asociada.

PÍNTEGA COMÚN / SALAMANDRA COMÚN, *Salamandra salamandra*

Categoría de ameaza a nivel nacional e internacional: Vulnerable (VU).

É un anfibio de 15 a 25 cm de lonxitude, de hábitos terrestres e nocturnos, que pode vivir en áreas montañosas e boscosas de Europa con condicións axeitadas de humidade. A súa pel lisa e húmida é negra con manchas ou raias amarelas moi rechamantes. Esta coloración advirte aos posibles depredadores da súa toxicidade. Aliméntase de insectos, miñocas, caracois e outros pequenos invertebrados. Pode vivir ata 20 anos e acada a madurez sexual aos 3-5 anos. En Galicia o período de celo esténdese entre outubro e marzo. Afronta riscos pola perda de hábitat, contaminación, enfermidades como a quitridiomucose e o cambio climático.

GAITEIRO ALIAZUL / CABALIÑO DO DEMO, *Calopteryx virgo*

Categoría de ameaza a nivel nacional e internacional: Preocupación Menor (LC).

É un insecto odonato de 45 a 50 mm que vive nas ribeiras de ríos con augas limpas e vexetación abundante en Europa e Asia occidental. Os machos teñen corpo azul metálico e ás escuras, mentres que as femias son máis apagadas. Aliméntase de pequenos insectos que captura en voo.

É un bioindicador de boa calidade da auga e un depredador natural que axuda a controlar poboacións de insectos. As larvas acuáticas son carnívoras e desenvólvense durante arredor de dous anos entre a vexetación mergullada.

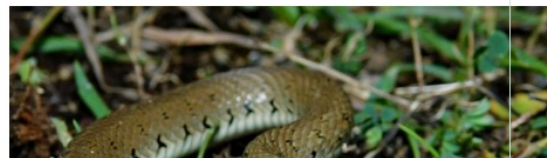

COBRA DE AUGA DE COLAR / CULEBRA DE COLLAR MEDITERRÁNEA, *Natrix astreptophora*

Categoría de ameaza a nivel nacional e internacional: Preocupación Menor (LC); incluída no Listado Español de Especies en Réxime de Protección Especial (LESPRE).

É unha serpe de zonas húmidas, non velenosa e totalmente inofensiva, do suroeste de Europa. Adoita medir entre 70 e 100 cm. O seu nome provén da marca clara ou amarela en forma de collar que ten xusto detrás da cabeza, sobre un fondo escuro.

É un depredador natural de anfibios, peixes e pequenos mamíferos, axudando a controlar estas poboacións e a manter o equilibrio nos ecosistemas acuáticos e terrestres. Ademais, é unha especie indicadora de hábitats saudables. Cando se sente ameazada pode emitir un forte asubío e facer vibrar a cola sobre follas secas para imitar o son dunha serpe velenosa.

PATRIMONIO ETNOGRÁFICO

Ponte tradicional “Pontón Vello”

Estado actual da ponte Pontón Vello

Datos principais

- Construída por don Felipe Gallego a finais do século XIX.
- Feita con grandes lousas de granito. Ten un só tramo adintelado, con muros de acceso de grandes bloques de granito e dous arcos.
- O obxectivo da súa construción foi facilitar o acceso ás leiras veciñais e ao muíño, tanto ás persoas como ao gando, evitando que pisasen “as leiras” ou terreos de labranza.
- Na época de explotación da mina de volframio “La Impensada” de Vilardecervos, era atravesada diariamente por centos de traballadores procedentes de aldeas como Vilarello da Cota ou da veciña Portugal.
- É unha ponte tradicional, de propiedade comunal, catalogada coa consideración xenérica de BIC (Ben de Interese Cultural).

TRADICIÓN QUE TRANSFORMABA O GRAN

Antigos muíños de pedra

O poder da auga na vida dos nosos devanceiros.

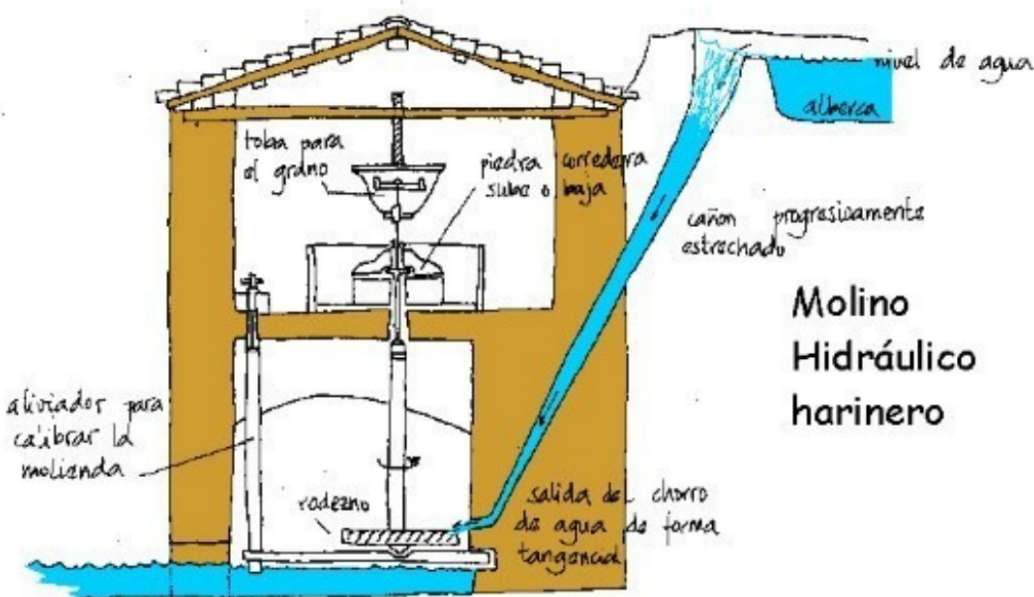
Restos de muíños de pedra

Restos de muíños de pedra

En ambas as beiras do río Portos, a escasos metros da ponte tradicional, atópanse dous antigos muíños en ruínas. Na marxe esquerda, o muíño comunal, feito de granito traballado en cachotería, e na marxe dereita, o muíño privado, construído con grandes lousas de granito.

Os muíños constitúen un patrimonio tecnolóxico que reflicte a adaptación humana á contorna fluvial, ademais de reflectir a historia e a tradición muiñeira da zona. Estes enxeños aproveitaban a enerxía cinética da auga para transformar o gran en fariña mediante un sistema mecánico eficiente e sostible.

A regulación do fluxo de auga e da velocidade de xiro era crucial para evitar o desgaste prematuro das pedras e garantir unha moenda uniforme. Ao longo dos séculos, os muíños de pedra situados xunto aos ríos foron pezas clave na vida rural e comunitaria.

Esquema do funcionamento dun muíño hidráulico

Partes principais dun muíño de río

- Roda hidráulica ou rodicio: colocada no leito do río, xira impulsada pola corrente e converte a enerxía da auga en movemento mecánico.
- Eixe e engrenaxes: transmiten o xiro da roda ás pedras de moenda.
- Moas de muíño: dúas grandes pedras circulares, a inferior fixa ou soleira e a superior móbil ou voandeira, que trituran o gran entre elas.
- Tolva: depósito onde se coloca o gran antes de caer entre as pedras.
- Canle ou acequia: conduce a auga desde o río cara á roda hidráulica para asegurar un fluxo constante.